מדינת ישראל
בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1520884/1

בבית הדין הרבני האזורי באר שבע

לפני כבוד הדיין:

הרב אליהו אריאל אדרי – אב"ד

המבקשת: פלונית
המבקש: פלוני

הנדון: אישור הסכם גירושין בו נקבע חיוב מזונות שיוויוני

פסק דין

א. הנדון בפנינו

הצדדים הציגו בפני הסכם גירושין. לצדדים ששה קטינים, הצעירה שבהם כבת שלש.

הסכם הגירושין כלל סעיף לפיו לא הוטל חיוב מזונות על האב, וכל אחד מההורים יישא במזונות הילדים בעת שהותם אצלו. משנשאלו ההורים לפשר סעיף זה בהסכם, אמרו כי כיון שזמני השהות שווים אין סיבה להטיל חיוב מזונות על האב. הצדדים לא התייחסו לגובה הכנסתם, ועיקר דבריהם הם שכך נכון וראוי שבמשמורת משותפת יכלכל כל הורה את ילדיו בזמני השהות שלו.

לא טובת הילדים היא העומדת לנגד ההורים, אלא עקרון על שנראה להם ערכי וצודק והוא חלוקה שווה של הנטל. אין זו הפעם הראשונה שבית הדין מתבקש לאשר הסכם כזה, ולכן יש להידרש לשאלה העקרונית האם נכון לתת תוקף של פסק דין להסכם כזה.

נקדים ונאמר כי בית הדין הנותן תוקף של פסק דין להסכם איננו פסיבי. משמעות מתן התוקף היא חליטה של הסכמותיהם והפיכתם לפסק דין שאינו ניתן לערעור. ביטול ההסכם נעשה רק לעתים רחוקות מאוד כידוע, יעויין בפסק דין בית הדין הגדול תיק 1304990/1 ותיק 1221150/1.

עוד יש לציין כי יסודו של מתן התוקף הוא בחוקי מדינת ישראל ובמנהג המדינה, עי' בדברי הרה"ג בנימין בארי שליט"א בפס"ד מבית הדין הגדול תיק 812582/1. ע"ע בשו"ת יביע אומר (ח"ג חו"מ סימן ה אות כ).

אם כן, יש לדון האם נכון הוא שבית הדין ייתן תוקף של פסק דין להסכם מעין זה?

נקדים כאן בקצרה את יסודות החיוב במזונות.

היסוד הראשון הוא שאין להטיל חיוב מזונות על אב אם לא יישאר לו כדי מחייתו. ביארנו עניין זה בשו"ת שחר אורך (ח"ג סימן יח אות יב), שם כתבנו כי האב קודם לבניו, ולכן אם יש לאב די מזונותיו בלבד לא יהיה ניתן לכופו לזון בניו ובנותיו, ולעולם יש להותיר לו די צרכו למזונותיו ומדורו, ועל גבי זה לחייבו למזונות בניו. כל דברינו כאן הם אם לאב יש די מחייתו וניתן לחייבו במזונות ילדיו.

היסוד השני הוא כי חיוב המזונות מוטל על האב ולא על האם. דין זה אינו מילתא בלא טעמא, אלא מבטא עיקרון שלא חייבו חכמים את האם בחיובים ממוניים או מעשיים כלפי בניה ובנותיה.

מן הדין, החיוב הוא רק בקטני קטנים. תקנת הרבנות הראשית עניינה הוא להעלות את גיל החיוב למעלה מגיל שש פרט למקרים מסוימים שאפשר שאינם כלולים בתקנה. מכח תקנה זו מחויב האב בלבד גם באינו אמיד. בארנו עניין זה בשו"ת שחר אורך (ח"ב סימן כ).

עד לשנת תשע"ז (17') הטילו בתי המשפט חיוב מזונות על האב גם על תקופת הזמן בה הם שוהים אצלו. בע"מ 919/17 שניתן בשנת תשע"ז שינה את הפסיקה בתנועת מטוטלת, וכעת בתי המשפט פוסקים מזונות שוויוניים. פסיקות בית המשפט שתיהן תמוהות וסותרות את דין תורה. לפי דין תורה אין כל ספק שהאב מחויב להעביר לידי האם את סכום צרכי הילדים בתקופה שהם אצלה בלבד. ביארנו עניין זה בשו"ת שחר אורך (ח"ב סימן כא), ושם כתבנו בזו הלשון:

> "כשתמצא לומר, אמש חייבו בתי המשפט את האבות בדמי מזונות גבוהים, ודוקא מכח הפרשנות שאפשרה זאת גדל הנטל על האבות מנשוא. לעומת זאת, בית הדין שלא עלה על דעתו לחייב את האב גם על התקופה בה שוהים ילדיו אצלו, חייב בדמי מזונות נמוכים יותר. והנה אותם דמי מזונות עצמם שחויבו על ידי בית הדין אמש ונתפסו כנמוכים, הפכו להיות היום גבוהים כתוצאה מנפלאות הפרשנות.
>
> נאמר כבר כעת. אמש כשחייב בית הדין מזונות שנתפסו כנמוכים, היה הדבר משום נאמנותו לדין תורה, ולא משום יחסו העוין לנשים, ממש כפי שכיום אין הוא עוין לגברים אלא עוסק במלאכתו בלא משוא פנים. אין אנו מוחמאים מכך שהאם בחרה לתבוע את מזונות הילדים בבית הדין, ממש כפי שבעבר לא ערב לנו שהאבות בחרו לעשות כן."

לאור זאת, הסכם גירושין בו בגלל זמני שהות שווים לא מוטל כל חיוב על האב בעת שהות הילדים עם האם סותר את דין תורה. **בית הדין אינו מתערב בשיקול דעתם של ההורים**, אולם כאשר מתבקש הוא לתת תוקף של פסק דין – משמעות הדבר היא לתקף באופן שלא ניתן לערעור, וכמעט בלתי ניתן לשינוי סעיף הסותר את הדין. האם רשאי בית הדין לעשות כך?

ב. מצבים שונים שהובאו בדברי הפוסקים בהם קבלה עליה האם לזון את ילדיה במקום האב

בפתחי תשובה (אה"ע סימן יג ס"ק יז) הביא דברי תשובת גליא מסכת שדן בעניין דומה, וז"ל:

> "ועי' עוד בתשובת גליא מסכת סי' ט"ו שהאריך ג"כ בדין גרושה ומסיק שם דבזמנינו שאין מגרשין אלא מרצונה ואז עושין גמר וקובעין על מי יהיה חל חיוב טיפול הולד הנה אם נקבע החיוב על האשה פשיטא דכאלמנה נידונית ואין שום צד היתר במה שהיא גרושה אא"כ נקבע החיוב על הבעל שקיבל עליו בפי' כל עסק טיפול של הולד."

נראה מדבריו שכך היה מקובל להטיל את חיוב טפול הולד על האם. נדון דידיה עדיף מנדון דידן, שבו כל חיוב הטיפול הוטל על האם. הרי שאין מניעה לעשות שלא כדין תורה.

אלא שעיון בדברי הגליא מסכת מלמד שפירוש דבריו אחר לגמרי, וז"ל שם:

> "אולם עוד יש צד דינא בדבר להחמיר אף בגרושה משום שידוע שע"פ רוב נעשה גירושין בין איש ואשתו ע"י אנשים אשר ישיתו ידם בין שניהם לבצע מעשיהם ויבצעו תמימים ומדרך אנשים תמימים ושלמים לדרוש טובות

> היולד יותר מאב ואם אשר בשעת גירושין מקיימים בולד כי אבי ואמי עזבוני לכן האנשים הללו בשעת שגומרים על גט קובעים עסק חיוב של הנקות הולד על האשה לפעמים בשכר ולפעמים בחינם בין שהגרושה מעוברת בין מינקת.״

יסוד דבריו שעל פי רוב הייתה נעשית פעולת גישור על ידי אנשים שרק טובת הולד לנגד עיניהם. טובת הולד גורמת לפעמים שתתחייב האם להניק את בנה, כלשון הגליא מסכתא ״כי אבי ואמי עזבוני״. הגליא מסכתא הזכיר בדבריו את חיוב ההנקה וכן את טיפול הוולד, ולא הזכיר להדיא את מזונות הולד. מכל מקום יסוד דבריו הוא שפעמים טובת הולד גורמת לכך שהאם תיטול על עצמה חיוב מזונות. ע״ע עזרת כהן (סימן יח) שהבי״ד הגליא מסכת הללו.

אין זו המציאות לפנינו. טובת הילד אינה נלקחת כלל בשיקולים, אלא ערכים שזה עתה נולדו של שוויון בין אב לאם שאין אחריהם דבר ולא חצי דבר.

מציאות נוספת של ויתור אישה על מזונות מצאנו בספר פחד יצחק (ערך אשה), שם דן בנדון דומה לנדון הגליא מסכת, במינקת שזנתה וכתב שדין מינקת לה אם קבלה על עצמה לזון את הולד, וז״ל:

> ״ועוד כיון שנתפשר אבי התינוק עם הנערה במעמד והסכמת אביה לתת לה כאשר כבר נתן לה ממון הרבה בעד נדונייתה ושניהם פטרוהו מכל מין תביעה שתוכל לתבוע [...] וקבלה עליה להניק ולזון ולפרנס הוולד מכל וכל כל הימים ולא נשאר לה עליו תביעת ממון ומזונות ולכן אית לה לאחמורא עלה דמילתא ולמיחש מסכנתא דולד כתקנתא ולמיסר ובכהאי גוונא כולי עלמא מודו דאסורה להנשא עד עשרים וארבעה חדשים כדלעיל ואין להתירה.״

עיון בדבריו מעלה שאינו נוגע לנדון דידן שכן הפטור ממזונות היה כנגד ממון שנתן לה. כמו כן בשו״ת תועפות ראם (למהר״א טויבש) (סימן י) דן במינקת גרושה שקבלה על עצמה להניק, אולם גם שם מדובר ששילם לה האב על ההנקה.

עי׳ שדי חמד (מערכת אישות סימן ג אות ד) שחיבר דברי הגליא מסכת והפחד יצחק.

בשו״ת אבני נזר (אה״ע סימן נב) דן במציאות בה קבלה עליה האם את חיוב המזונות, וז״ל:

> ״דבר האשה שנתגרשה מבעלה לאחר ג׳ חדשים ללידתה, והיא קיבלה עלי׳ בכתב ותוקף שבועה להחזיק את הילד עד שיגדל, ובאם תשיב את הילד לבעלה היא מחויבת לשלם לו סכום קצוב מידי שנה בשנה עבור פרנסתו, ובלא זה לא רצה לגרשה.״

מדשתיק ולא מיחה נראה שלא ס״ל שיש פגם בקבלה זו. בהמשך דבריו שם (אות ח) מבואר טעם הדבר, וז״ל:

> ״אבל בנ״ד שלא רצה לגרשה עד שתקבל עליה החיוב ולא הי׳ בידה לפטור עצמה מחיוב, שאם לא היתה מקבלת על עצמה החיוב לא הי׳ מגרשה והיתה חייבת, שפיר חל עלי׳ תקנת חכמים של איסור נשואי מינקת.״

גם כאן הסכמתה לזון את ילדיה באה בתמורה לקבלת הגט. עי׳ בעניין התניית הגט בפטור ממזונות בפס״ד בית הדין חיפה תיק 1061137/1 מפי כתבם של הרה״ג אברהם מאיר שלוש הרה״ג שמואל חזן והרה״ג רפאל גלב שליט״א. על דרך אחד האופנים שהובאו לעיל, יש לבאר כך דברי הנודע ביהודה (מהדו״ק אבן העזר סימן יז): ״ובפרט שלפי מכתבו אבי האשה מתחייב ליתן להולד כל צרכיו והוא עשיר וגם תקיף גדול״.

אולם בנדון דידן לא טובת הילד היא העומדת לעיני ההורים, ולא עסקה ממונית כלשהי שתמורתה התחייבה האם את דמי המזונות, אלא ערכים שוויוניים. זכותם של ההורים לעשות ככל העולה על רוחם ולוותר ויתורים איש לזולתו במסגרת ערכים הנראים להם צודקים, אולם דרישתם שבית הדין יתקף את התחייבויותיהם ויסתום את הגולל על חיוב האב במזונות אינה מוסרית ולא ניתן לאשרה.

כיון שכך, הסעיף בהסכם הגירושין בו נקבעו מזונות שוויוניים לא ניתן לאישור. בית הדין הסביר לצדדים כי בפרוטוקול הדיון ייכתב כי סעיף זה משקף את הסכמות הצדדים, אולם לא קיבל תוקף של פסק דין. משהוסבר הדבר לצדדים, דומה שהדברים התקבלו על דעתם, וכך כל עוד זו תהיה ההסכמה ביניהם לא יוטל חיוב מזונות על האב.

ג. מסקנת הדברים

נמצינו למדים כי מצאנו בדברי הפוסקים מציאויות שבהן לא חויב האב במזונות ואף נטלה האם על עצמה את חיוב המזונות. מציאות אחת היא כאשר טובת הולד גורמת; מציאות שניה היא כאשר קבלה האם תמורה, ובשל תמורה זו התחייבה לזון את בניה ובנותיה. אולם ויתור על מזונות בשם ערכים שוויוניים שאין יסודם בטובת הבנים והבנות סותר את ההלכה, הוא בלתי מוסרי ולא ניתן לתקפו. עם זאת, **כל עוד שזו הסכמת ההורים זכותם לעשות בממונם כרצונם בלא שתקבל הסכמתם תוקף של פסק דין.**

פסה"ד מותר בפרסום בהשמטת שמות ומספרי הזהות של הצדדים.

ניתן כ' בתמוז התשפ"ה (16/07/2025).

הרב אליהו אריאל אדרי – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה